

ZMĚNY NAŘÍZENÍ O NEZABAVITELNÝCH ČÁSTKÁCH Limity současného návrhu a možnosti jeho rozšíření

V současnosti probíhá debata o navýšení nezabavitelné částky, tedy částky, u níž je garantováno, že musí zůstat osobám v exekuci po exekučních srážkách (změna **Nařízení č. 595/2006 Sb., o nezabavitelných částkách**). Předkládaný návrh počítá s navýšením tzv. motivační složky, a v důsledku tak umožňuje navýšení příjmů jen osobám s vyšším mzdou. Pokud má ovšem úprava nezabavitelné částky mít skutečně pozitivní efekt na motivaci k legálnímu zaměstnání a garanci minimálních příjmů 863 tisíc osob v exekuci a jejich rodin, jsou nezbytné výraznější změny:

- zvýšit základní nezabavitelnou částku,
- zohlednit v základní částce skutečné náklady na bydlení,
- zrušit zastropování částky, nad kterou lze provádět srážky ze mzdy bez omezení

Následující text návrhované změny konkretizuje a shrnuje jejich efekty (I.), popisuje aktuální situaci a její dopady (II.) a představuje efekty a limity předkládaného návrhu (III.). Zároveň jsou dopady jednotlivých návrhů ilustrovány grafy modelovanými podle konkrétních situací (IV.)

I. JAK ZMĚNIT NEZABAVITELNOU ČÁSTKU, aby se práce více vyplatila – **POZMĚŇOVACÍ NÁVRH SPOT:**

➤ ZVÝŠIT ZÁKLADNÍ NEZABAVITELNOU ČÁSTKU A ZOHLEDNIT SKUTEČNÉ NÁKLADY NA BYDLENÍ

§ 1 (1) Základní částka, která nesmí být podle § 278 občanského soudního řádu sražena povinnému z měsíční mzdy, je rovna úhrnu ~~dvou třetin~~ součtu částky životního minima jednotlivce¹⁾ a částky normativních nákladů na bydlení pro jednu osobu podle zvláštního právního předpisu (dále jen "nezabavitelná částka") na osobu povinného, a jedné čtvrtiny **poloviny** nezabavitelné částky na každou osobu, které je povinen poskytovat výživné. ~~Částka normativních nákladů na bydlení pro jednu osobu se stanoví pro byt užívaný na základě nájemní smlouvy v obci od 50 000 do 99 999 obyvatel.~~

➤ ZRUŠIT ZASTROPOVÁNÍ ČÁSTKY, NAD KTEROU LZE SRÁŽET BEZ OMEZENÍ

§ 2 ~~Částka, nad kterou se zbytek čisté mzdy vypočtené podle § 279 odst. 1 věty první občanského soudního řádu srazí bez omezení, činí součet částky životního minima jednotlivce a částky normativních nákladů na bydlení pro jednu osobu.~~

JAKÝ TO BUDE MÍT EFEKT:

- navýšení základní nezabavitelné částky umožní garanci ochrany minimálního životního standardu osob, které pracují, a jejich domácností.
- zrušení zastropování umožní, aby z každého příjmu získal část věřitel i dlužník

Navrhované zvýšení nezabavitelné částky:

- **Omezí finanční závislost pracujících na příjmech z šedé ekonomiky**, protože legální příjem umožní lépe pokrýt náklady na život
- **Předchází závislosti na sociálních dávkách**, protože legální příjem ze zaměstnání umožní lépe pokrýt náklady domácnosti bez sociálních dávek
- **Motivuje k přijetí lépe placeného zaměstnání** – tento pozměňovací návrh zamezuje dosud běžným situacím, kdy byl příjem domácnosti s vyšší mzdou po srážkách nižší než příjem domácnosti, která je zcela odkázána na dávky (viz analýza [Proč je nutné změnit nezabavitelnou částku](#))
- **Omezí vytlačování zadlužených z větších měst do menších** – v důsledku navrženého zohlednění normativních nákladů na bydlení v obci, v níž zadlužený skutečně bydlí.

II. VÝPOČET NEZABAVITELNÉ ČÁSTKY A JEHO EFEKTY – SOUČASNÉ NASTAVENÍ (2018)

Nezabavitelná částka je částka, která zůstává po srážce ze mzdy lidem v exekuci a insolvenční. Liší se podle typu exekuce (přednostní či nepřednostní), počtu vyživovaných osob a podle výše příjmu. Vůči lidem v insolvenční je nastavena přísněji než vůči lidem s nepřednostní exekucí. Její základ tvoří dvě třetiny životního minima a dvě třetiny normativních nákladů na bydlení, **je tedy nižší než jsou minimální standardy sociální ochrany v dávkových systémech.**

JAK V SOUČASNOSTI PROBÍHAJÍ SRÁŽKY ZE MZDY?

	Co se sráží ze mzdy	Kdy to nastane (čistý příjem)	Co jedinci zůstane
Příjem nižší než základní nezabavitelná částka¹	Nesráží se nic	<ul style="list-style-type: none"> ➤ 1 osoba: příjem < 6 225 Kč ➤ 1 + 1 závislá osoba: < 7 781 Kč ➤ 1 + 2 závislé osoby: < 9 337 Kč 	To co si vydělá
Příjem nad základní nezabavitelnou částkou ale nižší než hranice, nad kterou se sráží vše	Sráží se 2/3 (nebo 1/3 ²) z navýšení příjmu nad základní nezabavitelnou částku	<ul style="list-style-type: none"> ➤ 1 osoba: příjem v rozmezí 6 225 - 15 563 Kč ➤ 1 + 1 závislá osoba: 7 781 - 17 119 Kč ➤ 1 + 2 závislé osoby: 9 337 - 18 675 Kč 	Základní nezabavitelná částka (6225 + 1556 Kč za každou další osobu) + tzv. motivační složka podle výše příjmu (max. 3 113 Kč, dvojnásobek u nepřednostních)
Příjem nad hranicí, nad kterou se sráží vše³	Sráží se vše, co si člověk přivydělá navíc	<ul style="list-style-type: none"> ➤ 1 osoba: příjem > 15 563 Kč ➤ 1 + 1 závislá osoba: > 17 119 Kč ➤ 1 + 2 závislé osoby: > 18 675 Kč 	Životní minimum + normativy na bydlení jednotlivce (u nepřednostních exekucí navýšeno o 1/3) + 1/6 této částky na každou další osobu

ŽM – životní minimum NnB – normativní náklady na bydlení v obci do 100 tisíc obyvatel. Data jsou aktuální k roku 2018

➔ Jaké jsou hlavní limity současného nastavení nezabavitelné částky?

- Částka ponechaná pracujícím v exekuci často **neumožňuje pokrýt skutečné náklady na živobytí**, především na bydlení. Toto platí zejména u těchto skupin
 - Osoby s nízkými příjmy – jednotlivce s příjmem do 20 tisíc hrubého nedosáhne ani na částku na úrovni životního minima a nákladů na bydlení v obci do 100 tisíc obyvatel
 - Rodiny s dětmi – samoživitelé/samoživitelky s dětmi nemohou v současném nastavení z příjmu, který jim ze zaměstnání zůstane, dosáhnout ani na životní úroveň garantovanou v dávkových systémech
- Lidé v exekuci **nemají možnost si přivydělat nad maximální nezabavitelnou částku, která je 9338 Kč u jednotlivce** (respektive 12 450 u nepřednostních exekucí).
- Tato skutečnost vede při legálním zaměstnání k **upřednostňování nízko-hodnocených zaměstnání**, kde ve výsledku zaměstnanci nesplácejí své dluhy.
- V důsledku příliš nízké stanovené nezabavitelné částky jsou lidé v exekuci **tlačeni do šedé ekonomiky**, dalších půjček a **ekonomické závislosti na dávkových systémech**.
- Podrobněji viz analýza *Proč je nutné změnit nezabavitelnou částku a Práce jako finanční a existenční riziko*

➔ Jak by měla být nastavena nezabavitelná částka?

Nezabavitelná částka musí zároveň

- zajišťovat osobám, které jsou v exekuci, a jejich domácnostem, alespoň minimální částku k pokrytí nákladů na život
- motivovat dlužníky k přijetí legálního zaměstnání a práce za vyšší mzdu (což v důsledku znamená splácení vyšší částky dluhu)
- předcházet ekonomické závislosti domácností na sociálních dávkách

¹ Základní nezabavitelná částka (ZNČ) - součet 2/3 životního minima jedince (3 410 Kč v roce 2018) a 2/3 a normativních nákladů na bydlení v obci do 100 tisíc obyvatel (5 928 Kč) + 1/4 této částky na každou další osobu

² U nepřednostních exekucí

³ Hranice, nad kterou se sráží vše – ZNČ + součet životního minima jedince a normativních nákladů na bydlení v obci do 100 tisíc obyvatel

III. NAVÝŠENÍ NEZBAVITELNÉ ČÁSTKY – AKTUÁLNĚ PŘEDKLÁDANÝ NÁVRH

Změna nařízení č. 595/2006 Sb., o nezabavitelných částkách momentálně (do 7. 1. 2018) v připomínkovém řízení: rozšiřuje interval, kdy se ze mzdy sráží 1/3 nebo 2/3 z navýšení příjmu na dvojnásobek - tj. jde o navýšení tzv. **motivační složky**

„§ 2 Částka, nad kterou se zbytek čisté mzdy vypočtené podle § 279 odst. 1 věty první občanského soudního řádu sráží bez omezení, činí ~~součet~~ **dvojnásobek součtu** částky životního minima jednotlivce a částky normativních nákladů na bydlení pro jednu osobu.“

JAKÝ BUDE MÍT EFEKT PŘIJETÍ NOVELY NAŘÍZENÍ BEZ NAŠICH PŘIPOMÍNEK:

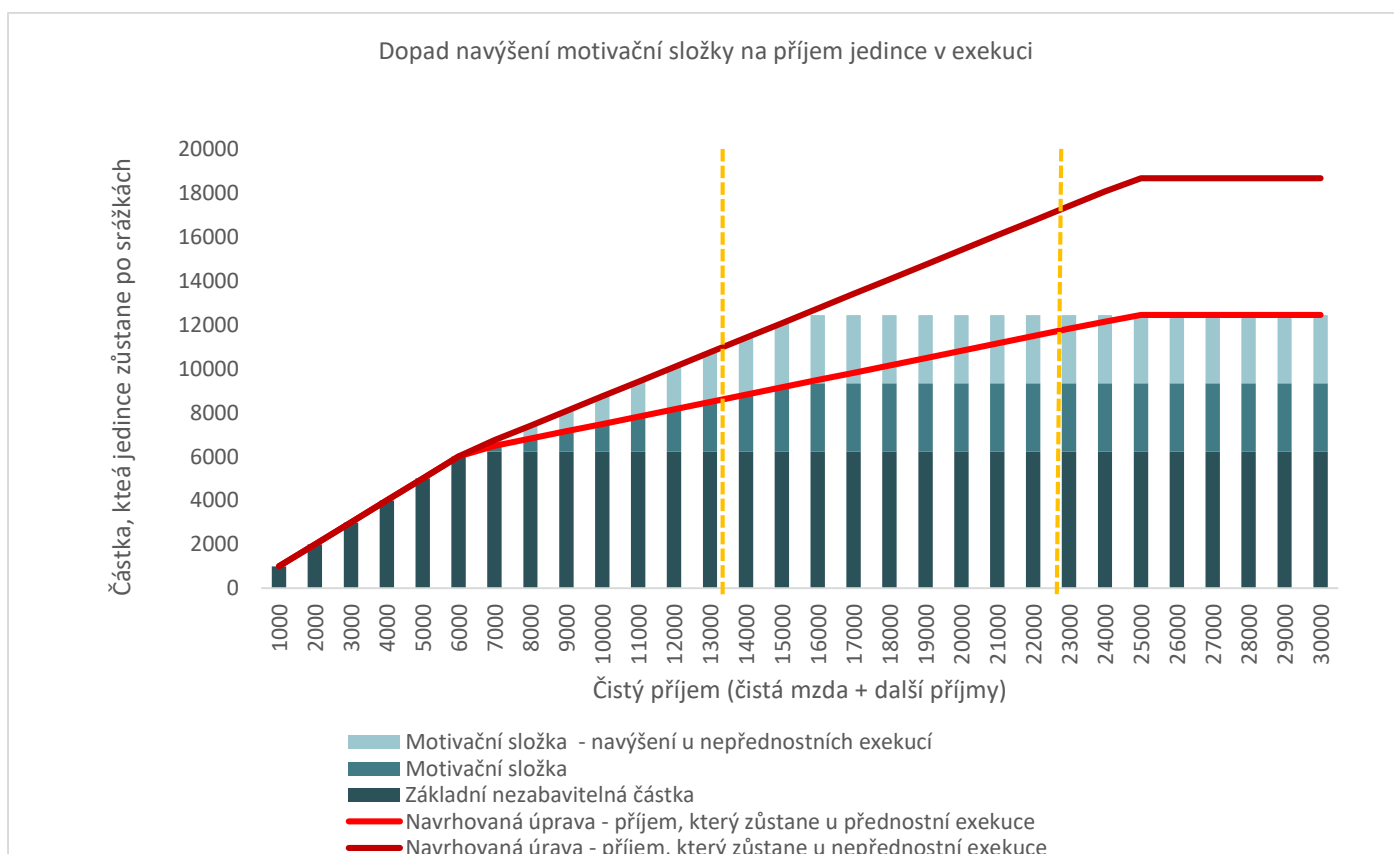
Na nevhodné nastavení nezabavitelné částky úprava reaguje jen částečně. Rozšiřuje se možnost přivydělat si pro osoby s vyšším příjmem, neřeší se ovšem problém, že lidé v exekuci často nedosahují ani na částky, které jsou garantované v dávkových systémech

→ Komu to pomůže

- **Jednotlivcům s příjmem v rozmezí 15,5-25 tisíc čistého**, tedy hrubá mzda **20-30 tisíc** (viz graf níže)
- U domácností se s každou další osobou tento interval posouvá o 1556 korun výše – tedy například u jednotlivce s manželkou a dvěma dětmi se příjem zvýší, až **pokud má čistou mzdu přes 20 tisíc** (hrubá mzda přes 22 tisíc)

→ Komu to nepomůže

- **Nízkopříjmovým domácnostem**, které nemají možnost si zvýšit příjem ze zaměstnání
- **Seniorům** (průměrný důchod v Česku 11 850 korun, ČSSZ)
- **Zadluženým ženám samoživitelkám** (1/4 žen má příjem do 18 tisíc, ISPV)
- **Dlužníkům s vyššími než průměrnými příjmy, kteří mají nesplatitelné dluhy**, které současný návrh nařízení nemotivuje k dalšímu navyšování či legalizaci příjmů nad nově stanovenou hranici.
- **Lidem v městech s více než 100 tisíci obyvateli** – současný návrh stále počítá s náklady na bydlení v obcích do 100 tisíc obyvatel. Čtvrtina obyvatel Česka přitom žije ve městech, které jsou větší.

Data jsou aktuální k roku 2018

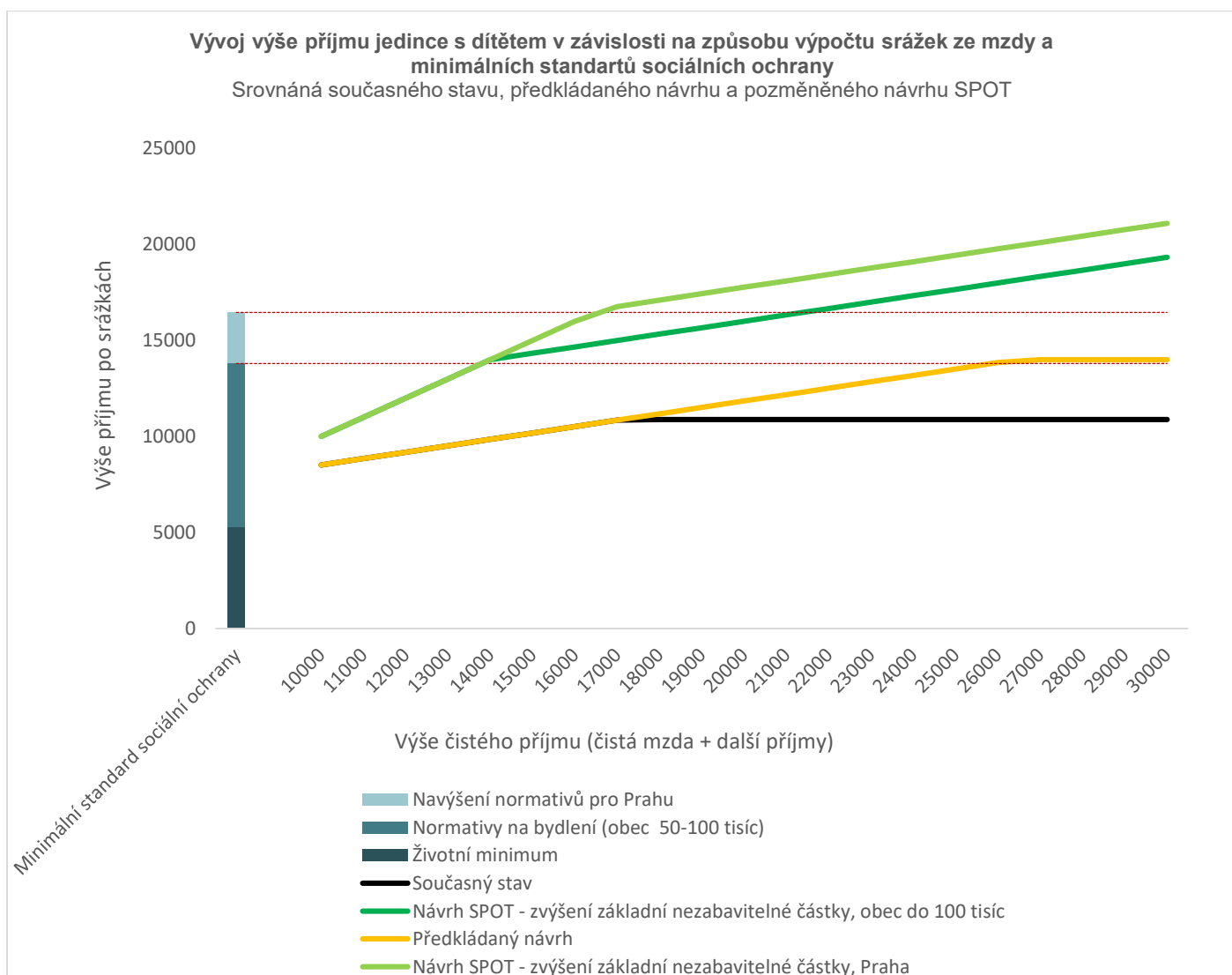
IV. SOUČASNÝ STAV, PŘEDKLÁDANÝ NÁVRH A POZMĚŇOVACÍ NÁVRH SPOT – SROVNÁNÍ EFEKTŮ

Graf níže srovnává výši příjmu jedince v exekuci, který vyživuje jedno dítě, podle současného nastavení, podle aktuálně předkládaného návrhu zvýšení tzv. motivační složky a podle pozměňovacího návrhu SPOT zvyšujícího základní nezabavitelnou částku a rušící zastropování.

Tabulka na následující straně pak ukazuje dopady jednotlivých variant na příkladu konkrétních domácností a ukazuje, zda konkrétní návrh garantuje pracujícím lidem v exekuci příjem alespoň na úrovni garantovaného minima sociální ochrany.

→ **Dopady jednotlivých návrhů na příjmy domácnosti jedince s jedním dítětem** (může jít třeba o matku samoživitelku s dítětem ve věku do 15 let) s přednostní exekucí ve srovnání s minimy sociální ochrany:

- V **současném nastavení** nemá jedinec s dítětem možnost mít příjem ani na úrovni minima živobytí a dávek na bydlení v obci do 100 tisíc obyvatel. Souvisí to především s extrémně nízkou částkou na další vyživované osoby.
- Při **změně podle předkládaného návrhu** si jedinec, pokud má čistý příjem okolo 24 tisíc čistého může vydělat alespoň tolik, aby pokryl náklady na živobytí a bydlení pro sebe a dítě v obci do 100 tisíc obyvatel.
 - Nepokryje ovšem náklady na bydlení ve větším městě (např. Praha, Brno, Olomouc aj.), a to ani v případě, že se zvýší jeho nebo její příjem ze zaměstnání (viz červené linie v grafu)
 - Pokud se zvyšuje příjem ze zaměstnání nad 27 tisíc čistého, jeho skutečný příjem již neporoste
- **Návrh SPOT zvyšující základní nezabavitelnou částku a rušící zastropování** umožňuje jedinci pokrýt náklady na bydlení, a zároveň ho motivuje k navýšení mzdy, a tím i k dalšímu splácení dluhů.

Data jsou aktuální k roku 2018, při výpočtu životního minima je počítáno s dítětem ve věku 6-15 let.

→ **Dopady jednotlivých návrhů na příkladech konkrétních domácností s přednostní exekucí – srovnání s minimálními standardy v systému sociální ochrany**, tedy tím jakou podporu získají lidé prostřednictvím dávek (což stále zejména ve větších městech často představuje nižší příjem, než jsou skutečné náklady na život, zejména na bydlení⁴)

- V **současném i předkládaném návrhu** zůstává **příjem často nižší, než jsou částky v systému státní sociální ochrany**, tedy neplatí premisa, že lidé, kteří pracují, mají garantovanou sociální ochranu (v tabulce vyznačeno červeně). Pro tyto pracující tak legální zaměstnání nadále zůstává finančně nevýhodné, a jsou tedy vytlačováni do šedé ekonomiky.
- **Návrh zvyšující základní nezabavitelnou částku a rušící zastropování** umožňuje příjem alespoň o něco vyšší než minimální standardy v dávkovém systému.

	Částka, která zůstane ze mzdy při přednostní exekuci v současnosti (2018)	Částka, která zůstane dle současného návrhu – navýšení tzv. motivační složky	Částka, která zůstane dle pozměňovacího návrhu – navýšení základní nezabavitelné částky + odstopování	<i>Minimální standard v systému sociální ochrany⁵ („co mohou mít lidé na dávkách“)</i>
Prodavačka, Plzeň Samoživitelka, jedno dítě, Hrubá mzda 19 tisíc	10 661	10 661	15 111	14 218
Senior, Praha, Důchod 10 tisíc, brigáda 8 tisíc	9 338	9 668	13 038	11 280
Učitel, Ostrava, Manželka na rodičovské, jedno dítě, Hrubá mzda 30 tisíc	12 450	14 227	20 852	19 886
Úřednice, Karlovy Vary, Manželský pár bez dětí, Hrubá mzda 24 tisíc	10 894	11 387	15 538	14 500
Datová analytička, Praha, Nesezdaný pár bez dětí ⁶ , Hrubá mzda 38 tisíc	9 338	12 450	16 933	11 280

Zaokrouhleno, data jsou aktuální k roku 2018

Text vznikl v rámci projektu Dobrá práce v obci: Možnosti pracovní integrace osob ohrožených sociálním vyloučením na úrovni obce s registračním číslem CZ.03.3.X/0.0/0.0/15_124/0006493 v rámci Operačního programu Zaměstnanost. Projekt je spolufinancován Evropskou unií. Nositelem projektu je Nová škola, o. p. s., která je také jeho hlavním koordinátorem. Projekt realizuje spolu s Centrem pro společenské otázky – SPOT, z. s. (obsahový garant projektu) a Multikulturním centrem Praha, z. s. (garant veřejných akcí projektu).

© Lucie Trlifajová, Filip Pospíšil, Centrum pro společenské otázky – SPOT z. s., Praha, leden 2019

⁴ Podrobněji viz analýza *Proč je nutné změnit nezabavitelnou částku*

⁵ Součet životního minima a normativů na bydlení v obci dané velikosti (data za 2018).

⁶ Partner není uznán jako vyživovaná osoba.